

مروری بر عمده‌ترین چالش‌های گوشت قرمز در ایران

داود چراغی

(عضو هیأت علمی موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی)

davoodcheraghi@yahoo.com

سمانه قلی‌پور

(پژوهشگر موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی)

samanegholipour@yahoo.com

گوشت قرمز / مصرف / تجارت جهانی

چکیده

گوشت قرمز از مهمترین منابع تأمین پروتئین محسوب می‌شود که در غذای ایرانیان از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردار است. روند تولید انواع گوشت قرمز در ایران در چند سال اخیر از افزایش زیادی برخوردار بوده و تقریباً متوسط تولید در دهه ۱۳۸۰ نزدیک به دو برابر متوسط تولید در دهه ۱۳۶۰ بوده و مقدار واردات آن‌ها کاهش زیادی داشته است. این موارد در حالی صورت گرفته که مقدار متوسط مصرف سرانه انواع گوشت قرمز مردم به خصوص در دهک‌های در آمدی پایین در سال‌های دهه ۱۳۶۰ نسبت به دهه‌های ۱۳۷۰ و ۱۳۸۰ بیشتر بوده است. نکته مهم دیگر در زمینه نظام تهیه، تدارک و توزیع انواع گوشت قرمز در ایران، افزایش شدید قیمت این کالای اساسی در سال‌های اخیر است، به طوری که قیمت آن در ایران

خیلی بیشتر از قیمت این محصول در بازارهای جهانی می‌باشد. در نتیجه باید اذعان داشت که بخش زیادی از اقشار آسیب‌پذیر با توجه به قیمت بالای انواع گوشت قرمز، مقدار مصرفشان را از این کالا کم و اقدام به جایگزینی سایر کالاها به جای آن نموده‌اند، که این موضوع از نظر ارزش غذایی در روند رشد آنان مشکلاتی را داشته است. بر این اساس به منظور حفظ سلامت جامعه و به‌ویژه اقشار آسیب‌پذیر در مقابل نوسان قیمت این کالای مهم، دولت می‌باید با اتخاذ سیاست‌های مناسب تنظیم بازار از یک‌طرف از تولید این کالاها در کشور حمایت لازم را انجام دهد و از طرف دیگر از مصرف آن به میزان کافی در همه خانوارها و به خصوص دسترسی آنان به انواع محصولات سالم و بهداشتی حمایت نماید. ضمن آنکه می‌باید اقدامات لازم را برای جلوگیری از افزایش بی‌رویه قیمت این کالاها در مناطق مختلف کشور انجام دهد.

روستایی و در گروه‌های کم‌درآمد در سطح حداقل و نامطلوب است. بر اساس اعلام انستیتو تغذیه، سهم گوشت قرمز در الگوی غذایی متعادل برای هر یک از افراد جامعه به‌طور متوسط روزانه ۳۰ گرم و سالیانه ۱۱ کیلوگرم پیشنهاد شده است. سهم گوشت قرمز در تأمین پروتئین خانوارهای روستایی بین ۷ تا ۲۳ درصد متغیر است و دهک‌های درآمدی بالاتر سهم بیشتری را به خود اختصاص داده‌اند. خانوارهای شهری ۲۴ درصد پروتئین خود را از گوشت قرمز تأمین کرده‌اند. دامنه تغییرات سهم گوشت قرمز در گروه‌های درآمدی کشور، بین ۹ (دهک اول) تا ۳۹ درصد (دهک دهم) است.

علاوه بر ارزش بالای غذایی گوشت قرمز در ایران و جهان، صنایع مرتبط با تولید، نگهداری، بسته‌بندی، فرآوری و توزیع گوشت قرمز نقش مهمی در ایجاد ارزش افزوده، اشتغال و تجارت کشورهای درگیر با آن و در کل در تمام دنیا ایفا می‌نمایند. اما متأسفانه سهم ایران در تولید و تجارت این کالای اساسی در مقیاس جهانی اندک و ناچیز است. این مقاله ضمن مروری مختصر و اجمالی بر متغیرهای عمده بازار جهانی گوشت قرمز همچون روند تولید، مصرف، تجارت و قیمت در سال‌های اخیر، روند وضعیت ایران در هر یک از این متغیرها را در دوره مورد نظر بررسی می‌نماید. در ادامه با بررسی ساختار تولید و تجارت گوشت گاو و گوسفند مهمترین چالشها و تهدیدهای بازار داخلی گوشت قرمز در ایران و جهان مرور گردیده و در نهایت عمده‌ترین راهکارها در جهت بهبود وضعیت تنظیم بازار این کالای اساسی در قالب توصیه‌ها مطرح گردیده است.

۱. مروری بر روند تولید و تجارت گوشت قرمز در جهان

روند تولید جهانی گوشت گوسفند در دوره ۱۹۹۹ تا ۲۰۰۷، ۲۶/۱ درصد رشد داشته و میانگین تولید جهانی آن در این دوره، ۱۲/۳ میلیون تن و میانگین تولید جهانی گوشت گاو ۵۹/۴ میلیون تن با نرخ رشد سالانه ۱/۹ درصد بوده است.

بر این اساس در این مطالعه به‌صورت مختصر روند تولید، تجارت، قیمت و سایر موارد مرتبط با بازار جهانی انواع گوشت قرمز مورد مصرف در ایران بررسی و با روند بازارهای داخلی مقایسه شده است. همچنین در بخش دیگر از این مقاله عمده‌ترین چالش‌های نظام تهیه، تدارک و توزیع گوشت گوسفند و گوساله به‌صورت اجمالی تحلیل و بررسی شده و در نهایت پیشنهادهایی در قالب توصیه‌های سیاستی برای تنظیم بازار این محصولات ارائه شده است. قابل ذکر است در این تحقیق در جهت ارائه تصویری مناسب از بازارهای داخلی و بازارهای جهانی انواع گوشت قرمز از جداول و نمودارهای مناسب استفاده زیادی انجام گرفته است.

شایان ذکر است این مقاله از طرح مطالعه تنظیم بازار گوشت قرمز که به سفارش معاونت برنامه‌ریزی و امور اقتصادی وزارت بازرگانی در موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی در سال ۱۳۸۷ انجام گرفته، استخراج گردیده است. در نتیجه در برخی قسمت‌ها نتایج بدست آمده در گزارش اصلی بصورت مختصر و اجمالی ارائه شده است بر این اساس در صورت نیاز به کسب اطلاعات بیشتر می‌توان به گزارش اصلی طرح مراجعه کرد.

مقدمه

گوشت قرمز به عنوان یکی از عمده‌ترین مواد غذایی مصرفی انسان‌ها شناخته شده که با دارا بودن منابع سرشاری از پروتئین، انرژی و ویتامین‌های B، مواد معدنی و اسیدهای آمینه جزء منابع مغذی و ارزشمند غذایی محسوب می‌گردد. انواع گوشت‌ها به عنوان یک ماده خوراکی مغذی به چندین دسته کلی تقسیم شده‌اند. بزرگ‌ترین دسته برحسب حجم مصرف، گوشت قرمز است که شامل گوشت گاو، گوسفند و گوساله بوده و متداول‌ترین انواع گوشت قرمز مصرفی هستند.

در ایران فرآورده‌های حیوانی و به‌طور عمده گوشت قرمز و لبنیات، به دلیل مشکلات متعدد نقش کمتری در تأمین کالری مورد نیاز بدن داشته‌اند. به‌طوری که مصرف آن به‌ویژه در مناطق

جدول ۱ - روند تولید انواع گوشت قرمز به تفکیک در سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۷

سال	۲۰۰۵	۲۰۰۶	۲۰۰۷	نوع گوشت
	۶۴/۵	۶۵/۷	۶۷/۵	گوشت گاو (میلیون تن)
	۲۳/۹۷	۲۳/۸۳	۲۳/۷۴	سهم گوشت گاو از کل تولید (درصد)
	۱۰۴/۰	۱۰۸	۱۱۲	گوشت خوک (میلیون تن)
	۳۸/۶۵	۳۹/۱۷	۳۹/۳۹	سهم گوشت خوک از کل تولید (درصد)
	۱۳/۱	۱۳/۵	۱۳/۸	گوشت گوسفند (میلیون تن)
	۴/۸۷	۴/۹۰	۴/۸۵	سهم گوشت گوسفند از کل تولید (درصد)

مأخذ: FAO, Trade and Markets

جدول ۲ - روند تولید گوشت گوسفند در جهان در دوره ۱۹۹۹ تا ۲۰۰۷

سال	۱۹۹۹	۲۰۰۰	۲۰۰۱	۲۰۰۲	۲۰۰۳	۲۰۰۴	۲۰۰۵	۲۰۰۶	۲۰۰۷	میانگین دوره
جهان (هزارتن)	۱۰۹۶۵	۱۱۳۱۸	۱۱۴۴۸	۱۱۶۸۱	۱۲۱۳۶	۱۲۶۵۵	۱۳۱۲۳	۱۳۴۶۳	۱۳۸۳۳	۱۲۲۹۱
نرخ رشد (درصد)	-	۳/۲	۱/۱	۲	۳/۹	۴/۳	۳/۷	۲/۶	۲/۷	-

مأخذ: faostat.org

جدول ۳ - روند تولید گوشت گاو در جهان طی دوره ۱۹۹۹ تا ۲۰۰۷

سال	۱۹۹۹	۲۰۰۰	۲۰۰۱	۲۰۰۲	۲۰۰۳	۲۰۰۴	۲۰۰۵	۲۰۰۶	۲۰۰۷	میانگین دوره
جهان (هزارتن)	۵۹۳۰۶	۵۹۹۳۱	۵۹۰۹۰	۶۰۸۲۶	۶۱۶۴۴	۶۳۱۱۵	۶۴۴۵۷	۶۵۷۰۷	۶۷۵۴۳	۵۹۴۲۴
نرخ رشد (درصد)	-	۱	-۱/۴	۲/۹	۱/۳	۲/۴	۲	۱/۹	۲/۸	-

مأخذ: faostat.org

انواع مختلف گوشت قرمز می‌توان اذعان داشت در این سال‌ها، به‌طور متوسط جهان با شش هزارتن افزایش عرضه گوشت گوسفند و ۲۹ هزارتن افزایش عرضه گوشت گاو مواجه بوده است.

میانگین مصرف جهانی گوشت گوسفند در سال‌های ۱۹۹۹ تا ۱۲/۳ میلیون تن با ۲۷ درصد رشد و میانگین مصرف جهانی گوشت گاو ۶۲/۳۷ میلیون تن با ۱۴ درصد رشد در این دوره روبه‌رو بوده است. بر این اساس با مقایسه روند تولید و مصرف

جدول ۴- روند مصرف جهانی گوشت گاو و گوسفند در دوره ۱۹۹۹ تا ۲۰۰۷ برحسب هزارتن

نوع گوشت/سال	۱۹۹۹	۲۰۰۰	۲۰۰۱	۲۰۰۲	۲۰۰۳	۲۰۰۴	۲۰۰۵	۲۰۰۶	۲۰۰۷
گوشت گاو	۵۹۱۹۰	۶۰۱۰۰	۵۸۸۱۸	۶۰۸۹۰	۶۱۷۳۸	۶۳۰۵۳	۶۴۴۴۰	۶۵۶۶۰	۶۷۴۶۹
نرخ رشد (درصد)	-	۱/۵	-۲	۳/۵	۱/۴	۲	۲/۲	۱/۹	۲/۷
گوشت گوسفند	۱۰۹۲۸	۱۱۲۷۸	۱۱۴۴۱	۱۱۶۸۷	۱۲۱۳۹	۱۲۶۸۰	۱۳۱۲۴	۱۳۴۵۳	۱۳۸۳۸
نرخ رشد (درصد)	-	۳/۲	۱/۴	۲	۳/۹	۴/۴	۳/۵	۲/۵	۲/۹

ماخذ: Fao / Trade and Market

جدول ۵- روند مصرف سرانه گوشت گوسفند در سالهای ۱۹۹۹ تا ۲۰۰۷ در کشورهای عمده

برحسب کیلوگرم درسال

ردیف	نام کشور	۱۹۹۹	۲۰۰۰	۲۰۰۱	۲۰۰۲	۲۰۰۳	۲۰۰۴	۲۰۰۵	۲۰۰۶	۲۰۰۷
۱	جهان	۱/۸	۱/۹	۱/۹	۱/۹	۱/۹	۲	۲	۲/۱	۲/۱
۲	ایران	۶/۱	۶/۶	۶/۶	۶/۶	۶/۵	۶/۵	۷	۷/۳	۷/۶
۳	ایسلند	۲۸	۲۹/۸	۲۵	۲۴/۹	۲۲/۵	۲۳/۷	۲۳/۱	۲۴/۴	۲۵/۱
۴	اقیانوسیه	۱۹/۲	۱۹/۳	۲۲/۷	۱۸/۷	۱۸/۸	۱۷/۸	۱۸/۲	۱۷/۷	۱۷/۹
۵	استرالیا	۱۹	۱۹/۸	۲۱/۸	۱۸/۶	۱۸/۵	۱۸/۵	۱۹	۱۹	۱۹/۱
۶	نیوزلند	۴۵/۳	۴۱/۶	۶۱/۶	۴۸/۱	۵۰/۷	۴۱/۸	۴۲/۵	۳۸/۴	۳۹/۷
۷	کشورهای توسعه یافته	۲/۳	۲/۳	۲/۳	۲/۲	۲/۲	۲/۳	۲/۳	۲/۲	۲/۳
۸	کشورهای در حال توسعه	۱/۷	۱/۷	۱/۷	۱/۸	۱/۸	۱/۹	۲	۲	۲/۱

ماخذ: faostat.fao.org

۵/۹ میلیون تن و برای گوشت گوسفند ۰/۷۳ میلیون تن بوده است.

همچنین میانگین صادرات جهانی گوشت گاو در این سالها ۶/۱۴ میلیون تن و میانگین صادرات جهانی گوشت گوسفند ۰/۷۵ میلیون تن بوده، میانگین واردات جهانی گوشت گاو

جدول ۶- روند صادرات جهانی گوشت قرمز در جهان طی دوره ۱۹۹۹ تا ۲۰۰۷ برحسب هزارتن

نوع گوشت	۱۹۹۹	۲۰۰۰	۲۰۰۱	۲۰۰۲	۲۰۰۳	۲۰۰۴	۲۰۰۵	۲۰۰۶	۲۰۰۷
گوشت گاو	۵۵۵۸/۲	۵۷۳۵/۰	۵۵۴۰/۷	۵۹۴۶/۶	۶۰۹۴/۱	۶۰۶۸/۷	۶۶۳۵/۰	۶۵۵۵/۹	۷۱۵۹/۳
نرخ رشد (درصد)	-	۳/۲	-۳/۴	۷/۳	۲/۵	-۰/۴	۹/۳۳	-۱/۲	۹/۲
گوشت گوسفند	۶۹۷/۳	۷۶۴/۴	۷۱۵/۲	۶۹۹/۳	۶۹۹/۲	۷۱۴/۲	۷۷۷/۵	۸۱۷/۶	۸۵۴/۸
نرخ رشد (درصد)	-	۹/۶	-۶/۴	-۲/۲	-۰/۰۱	۲/۱	۸/۹	۵/۱	۴/۵

ماخذ: faostat.fao.org

جدول ۷- روند واردات جهانی گوشت قرمز در جهان طی دوره ۱۹۹۹ تا ۲۰۰۷ برحسب هزارتن

نام کشور/ سال	۱۹۹۹	۲۰۰۰	۲۰۰۱	۲۰۰۲	۲۰۰۳	۲۰۰۴	۲۰۰۵	۲۰۰۶	۲۰۰۷
گوشت گاو	۵۴۲۸/۷	۵۵۴۴/۹	۵۴۵۱/۶	۵۹۳۲/۶	۵۹۳۶/۸	۵۸۸۱/۲	۶۵۴۷	۶۵۲۱/۹	۷۱۳۲/۷
نرخ رشد (درصد)	-	۲/۱	-۱/۷	۸/۸	۰/۰۷	-۰/۹	۱۱/۳	-۰/۴	۹/۴
گوشت گوسفند	۶۵۵/۲	۷۲۴/۳	۶۹۰/۹	۷۰۳/۹	۶۹۷/۹	۷۳۹/۳	۷۷۸/۱	۸۰۷	۸۶۰/۱
نرخ رشد (درصد)	-	۱۰/۵	-۴/۶	۱/۹	-۰/۸	۵/۹	۵/۲	۳/۷	۶/۶

ماخذ: faostat.fao.org

هر تن در سال ۲۰۰۶ به ۴۰۲۶ دلار در هر تن در سال ۲۰۰۷ کاهش یافته است.

بهای گوشت گاو از ۲۵۴۰ دلار در هر تن در سال ۲۰۰۶ به ۲۶۲۰ دلار در هر تن در ماههای ژانویه تا فوریه سال ۲۰۰۷ افزایش یافته، اما میانگین قیمت گوشت گوسفند از ۴۰۳۶ دلار در

جدول ۸- بهای گوشت گاو و گوسفند در بازار بین‌المللی و شاخص قیمت گوشت قرمز

FAO در سال‌های ۲۰۰۴ تا ۲۰۰۷

سال	شاخص فائو ۱۰۰ = (۱۹۹۸-۲۰۰۰)	میانگین قیمت گوشت گاو و گوسفند (دلار در هر تن)	
		گاو	گوسفند و بره
۲۰۰۴	۱۱۸	۲۵۱۰	۴۶۰۰
۲۰۰۵	۱۲۱	۲۶۲۰	۴۴۴۰
۲۰۰۶	۱۱۵	۲۵۴۰	۴۰۳۶
۲۰۰۷	-	۲۶۲۰	۴۰۲۶

مأخذ: World Bank و FAO

افزایش تولید گوشت گوسفند و ۵۱۲ هزارتن افزایش تولید گوشت خوک روبه‌رو گردد. (در مجموعه کشورهای عضو و غیرعضو OECD)

با بررسی و مقایسه روند تولید و مصرف گوشت گاو، گوسفند و خوک در سال ۲۰۱۵، پیش‌بینی می‌شود در این سال جهان با ۶۶۷ هزارتن افزایش تولید گوشت گاو و گوساله، ۲۴۵ هزارتن

جدول ۹- پیش‌بینی روند تولید انواع گوشت قرمز در جهان از سال ۲۰۰۷ تا سال ۲۰۱۵ بر حسب هزار تن

نوع گوشت	شرح/سال	۲۰۰۷	۲۰۰۸	۲۰۰۹	۲۰۱۰	۲۰۱۱	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۴	۲۰۱۵	میانگین تولید در دوره
گاو و گوساله	کشورهای عضو OECD	۲۷۳۹۷	۲۷۴۶۲	۲۷۵۶۴	۲۷۶۹۶	۲۷۷۸۱	۲۷۸۲۴	۲۷۷۹۷	۲۷۸۶۴	۲۷۹۲۴	۷۲۳۰۸
	کشورهای غیر عضو	۳۹۵۹۲	۴۰۸۵۴	۴۱۹۹۵	۴۳۳۲۴	۴۴۷۹۵	۴۵۹۷۴	۴۷۰۶۰	۴۸۳۰۰	۴۹۵۶۵	
خوک	کشورهای عضو OECD	۳۷۶۱۴	۳۸۰۳۲	۳۸۲۴۰	۳۸۴۱۰	۳۸۷۲۴	۳۸۹۴۸	۳۹۲۳۰	۳۹۶۴۹	۳۹۹۱۷	۱۱۵۵۴۱
	کشورهای غیر عضو	۷۰۶۱۳	۷۱۶۲۵	۷۴۰۹۵	۷۴۷۲۵	۷۶۵۶۴	۷۸۶۰۲	۸۰۱۵۳	۸۱۶۷۰	۸۳۰۵۷	
گوسفند	کشورهای عضو OECD	۲۶۵۳	۲۶۶۰	۲۶۶۹	۲۶۷۷	۲۶۷۸	۲۶۸۹	۲۷۰۱	۲۷۱۴	۲۷۳۱	۱۲۸۱۵
	کشورهای غیر عضو	۹۲۶۸	۹۴۹۸	۹۷۱۸	۹۹۲۵	۱۰۱۳۳	۱۰۳۳۷	۱۰۵۴۵	۱۰۷۵۹	۱۰۹۸۱	

مأخذ: OECD and FAO Secretariats

جدول ۱۰- پیش‌بینی روند مصرف انواع گوشت قرمز در جهان از سال ۲۰۰۷ تا سال ۲۰۱۵ بر حسب هزار تن

نوع گوشت	شرح/سال	۲۰۰۷	۲۰۰۸	۲۰۰۹	۲۰۱۰	۲۰۱۱	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۴	۲۰۱۵	میانگین مصرف در دوره
گاو و گوساله	کشورهای عضو OECD	۲۷۳۶۵	۲۷۴۵۰	۲۷۵۹۴	۲۷۸۴۴	۲۸۰۱۷	۲۸۱۱۴	۲۸۱۸۳	۲۸۲۶۲	۲۸۳۶۹	۷۱۶۴۱
	کشورهای غیر عضو	۳۹۰۶۹	۴۰۱۹۸	۴۱۲۸۲	۴۲۵۰۳	۴۳۸۷۶	۴۴۹۹۵	۴۵۹۸۸	۴۷۲۱۸	۴۸۴۴۰	
خوک	کشورهای عضو OECD	۳۶۰۵۱	۳۶۳۴۹	۳۶۵۴۷	۳۶۷۲۷	۳۶۹۹۹	۳۷۲۸۹	۳۷۵۶۰	۳۷۸۵۵	۳۸۱۶۳	۱۱۵۰۲۹
	کشورهای غیر عضو	۷۱۷۰۵	۷۲۷۹۷	۷۵۲۹۷	۷۵۸۹۶	۷۷۷۰	۷۹۷۴۲	۸۱۳۱۰	۸۲۹۳۴	۸۴۲۷۰	
گوسفند	کشورهای عضو OECD	۲۳۴۲	۲۳۵۱	۲۳۵۹	۲۳۶۹	۲۳۷۴	۲۳۸۲	۲۳۹۰	۲۳۹۹	۲۴۰۷	۱۳۰۶۰
	کشورهای غیر عضو	۹۶۰۵	۹۸۶۲	۱۰۱۳۱	۱۰۴۱۵	۱۰۶۸۰	۱۰۹۵۴	۱۱۲۲۷	۱۱۵۰۹	۱۱۷۸۴	

ماخذ: OECD and FAO Secretariats

جدول ۱۱- پیش‌بینی قیمت انواع گوشت قرمز در بازارهای عمده جهانی بر حسب سنت برای هر کیلو

نوع گوشت / سال	۲۰۰۷	۲۰۰۸	۲۰۰۹	۲۰۱۰	۲۰۱۱	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۴	۲۰۱۵
گوشت گاو و گوساله									
قیمت اتحادیه اروپا	۲۴۱/۶	۲۴۶/۰	۲۴۷/۸	۲۴۹/۷	۲۵۳/۳	۲۵۵/۵	۲۵۵/۰	۲۵۶/۴	۲۵۷/۳
قیمت ایالات متحده	۲۷۰/۴	۲۶۴/۴	۲۵۲/۱	۲۵۳/۷	۲۵۴/۴	۲۵۲/۴	۲۴۹/۸	۲۵۵/۳	۲۶۵/۸
قیمت	۳۸۶/۱	۴۲۳/۲	۴۳۹/۵	۴۴۸/۸	۴۷۶/۸	۴۹۱/۰	۵۰۸/۳	۵۲۳/۹	۵۳۶/۷
گوشت خوک									
قیمت اتحادیه اروپا	۱۳۳/۰	۱۳۵/۷	۱۳۲/۰	۱۲۸/۹	۱۲۹/۷	۱۳۲/۳	۱۳۱/۷	۱۳۳/۹	۱۳۵/۰
قیمت ایالات متحده	۱۲۸/۲	۱۲۹/۶	۱۳۴/۲	۱۳۹/۶	۱۴۶/۱	۱۴۴/۰	۱۴۰/۷	۱۴۵/۸	۱۴۷/۶
قیمت برزیل	۱۹۰/۴	۲۰۲/۷	۲۱۰/۶	۲۲۰/۳	۲۲۰/۵	۲۳۴/۱	۲۴۱/۱	۲۵۵/۱	۲۵۸/۷
گوشت گوسفند									
قیمت نیوزیلند	۳۷۴/۹	۳۹۱/۶	۳۹۵/۷	۳۹۷/۸	۴۰۱/۴	۴۰۳/۳	۴۰۴/۵	۴۰۵/۰	۴۰۵/۵

ماخذ: OECD and FAO Secretariats

(HHI) [۱] در بازار جهانی گوشت گوسفند در جدول زیر ارائه شده است.

۱-۱- اندازه تمرکز در بازار جهانی گوشت گوسفند
نتایج حاصل از برآورد شاخص تمرکز هر فیندال هیرشمن

جدول ۱۲ - اندازه تمرکز در بازار جهانی گوشت گوسفند

سال	اندازه تمرکز
۱۹۹۹	۴۵۸۹
۲۰۰۰	۴۱۲۳
۲۰۰۱	۴۱۸۲
۲۰۰۲	۴۱۶۲
۲۰۰۳	۳۸۷۳
۲۰۰۴	۳۸۷۶
۲۰۰۵	۳۷۹۳
۲۰۰۶	۳۶۸۳
۲۰۰۷	۳۶۱۱

مأخذ: محاسبات محقق، گزارش مطالعه تنظیم بازار گوشت قرمز

(۱۳)، ساختار بازار جهانی گوشت گوسفند در این سال‌ها از نوع انحصار چند جانبه سخت بوده است.

بر مبنای نتایج به دست آمده در جدول (۱۲) و همچنین با توجه به طبقه‌بندی بازارها بر اساس شاخص HHI در جدول

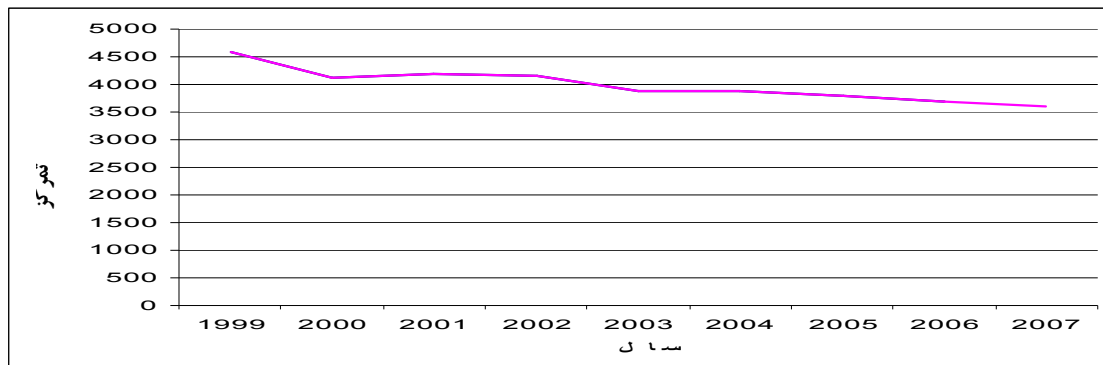
جدول ۱۳ - طبقه‌بندی بازارها بر اساس شاخص هر فیندال-هیرشمن

اندازه تمرکز	نوع بازار
$HHI < 1000$	رقابتی
$1000 < HHI < 1800$	انحصار چندجانبه سست
$HHI > 1800$	انحصار چندجانبه سخت و انحصاری

مأخذ: محاسبات محقق، گزارش مطالعه تنظیم بازار گوشت قرمز

انحصار چند جانبه سخت بوده است. روند تغییرات شاخص تمرکز گوشت گوسفند در بازارهای جهانی در نمودار (۱)، مشاهده می‌شود. به‌طور کلی شاخص تمرکز در بازار جهانی گوشت گوسفند روندی نزولی داشته است. به گونه‌ای که در سال ۲۰۰۷ میزان تمرکز بازار به کمترین حد خود رسیده است.

از سوی دیگر با بررسی سهم کشورهای عمده صادرکننده این محصولات (کشورهای استرالیا و نیوزیلند) از صادرات جهانی، مشخص شد که در حدود ۸۹ درصد بازار صادرات طی سال‌های ۱۹۹۹ تا ۲۰۰۷ در اختیار این کشورها بوده است. لذا بر اساس طبقه‌بندی بازارهای صادراتی منتخب (Shepherd, 1990) نوع ساختار بازار صادرات گوشت گوسفند در دوره مورد بررسی

نمودار ۱- اندازه تمرکز در بازار جهانی گوشت گوسفند

گاو از نوع انحصار چند جانبه سست در دوره مورد بررسی (۱۹۹۹ تا ۲۰۰۷) بوده است.

۱-۲- اندازه تمرکز در بازار جهانی گوشت گاو

بر اساس نتایج حاصله و با توجه به طبقه‌بندی بازارها بر اساس شاخص هرفیندال-هیرشمن ساختار بازار جهانی گوشت

جدول ۱۴- اندازه تمرکز در بازار جهانی گوشت گاو

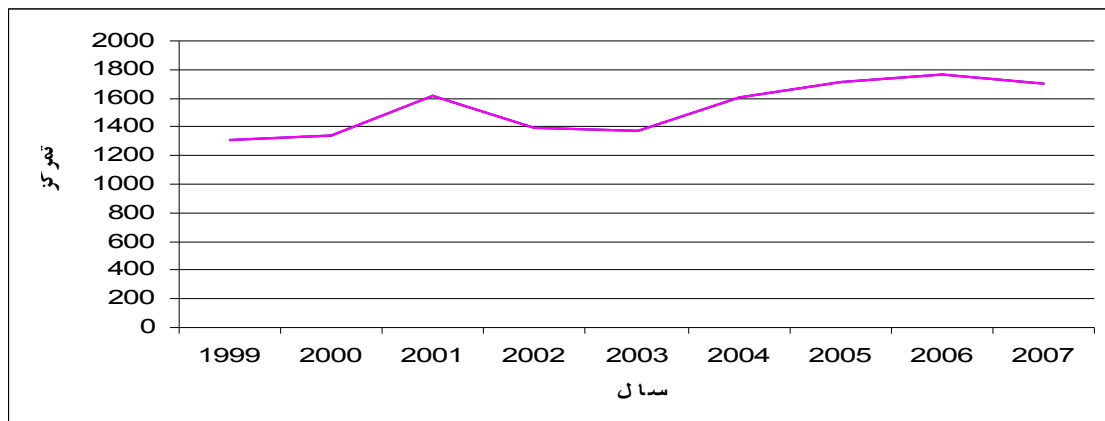
سال	اندازه تمرکز
۱۹۹۹	۱۳۱۱
۲۰۰۰	۱۳۴۰
۲۰۰۱	۱۶۱۸
۲۰۰۲	۱۳۹۲
۲۰۰۳	۱۳۶۸
۲۰۰۴	۱۶۰۵
۲۰۰۵	۱۷۱۲
۲۰۰۶	۱۷۶۳
۲۰۰۷	۱۷۰۰

مأخذ: گزارش مطالعه تنظیم بازار گوشت قرمز

تمرکز در بازار جهانی گوشت گاو در نمودار (۲)، آورده شده است. بر اساس نمودار مذکور تمرکز در بازار جهانی این نوع گوشت دارای نوساناتی در طول دوره مورد نظر بوده است. اما در مجموع می‌توان گفت که برآیند این نوسانات منجر به افزایش شاخص فوق‌الاشاره شده است.

یادآور می‌شود که سهم کشورهای عمده صادر کننده گوشت گاو (برزیل، اقیانوسیه و استرالیا) از بازار جهانی صادرات این محصول در دوره مورد بررسی حدود ۶۵ درصد است. بنابراین با توجه به این رقم و بر اساس طبقه‌بندی بازارهای صادراتی منتخب (Shepherd, 1990) ساختار بازار جهانی گوشت گاو به انحصار چند جانبه سخت نزدیک است. روند نوسانات شاخص

نمودار ۲- اندازه تمرکز در بازار جهانی گوشت گاو

۲- مروری بر روند تولید و تجارت گوشت قرمز در ایران

تولید گوشت قرمز در ایران از ۴۲۰ هزار تن در سال ۱۳۶۰ به ۸۲۹ هزار تن در سال ۱۳۸۵ افزایش یافته است. به طور کلی از سال ۱۳۷۵ تا ۱۳۸۵ روند تولید گوشت قرمز سالانه به طور متوسط ۱/۹۳ درصد رشد داشته که با توجه به میانگین رشد ۱/۶ درصدی جمعیت در این سالها، متوسط تولید سرانه گوشت قرمز ۰/۳۰ درصد افزایش داشته به طوری که تولید سرانه از ۱۱/۴۱ کیلوگرم در سال ۱۳۷۵ به ۱۱/۷۶ کیلوگرم در سال ۱۳۸۵ رسیده است. میانگین تولید گوشت قرمز در دوره ۱۳۶۰ تا ۱۳۸۵ تقریباً برابر با ۶۲۸ هزار تن بوده است.

به طور کلی مهمترین مشکلاتی که بازار گوشت قرمز در جهان با آن روبه رو است شیوع برخی بیماری‌های دامی نظیر جنون گاوی، تب برفکی و... در میان دامها، استفاده از مکملها، داروها و هورمونها در تولید گوشت قرمز، افزایش قیمت علوفه به دنبال افزایش قیمت نفت و استفاده از علوفه برای تولید سوخت، همچنین خشکسالی در برخی از کشورهای جهان و در کل وقوع بحران مواد غذایی در اواسط سال ۲۰۰۷ بوده که با تغییر روند قیمت کالاهای اساسی در اواسط سال ۲۰۰۸ بدنبال وقوع بحران مالی در جهان این مشکل تا حدودی بر طرف گردید. البته افزایش مصرف گوشت قرمز در سالهای اخیر به جهت اطمینان مصرف کنندگان از سالم بودن این محصول، با شدت گرفتن کنترل‌های بهداشتی و رشد مؤثر اقتصادی در قاره آسیا به خصوص در جنوب شرق آسیا، خاور دور و خاورمیانه، همچنین رفع محدودیتها و موانع تجاری گذشته در کشورهای آمریکای جنوبی، در کل موجب رونق این صنعت شده است.

جدول ۱۵- روند عرضه گوشت قرمز و سهم آن از تولید در دوره ۱۳۶۰ تا ۱۳۸۵

سال	تولید کل (هزارتن)	واردات (هزارتن)	صادرات (هزارتن)	عرضه (هزارتن)	سهم تولید داخلی از عرضه (درصد)
۱۳۶۰	۴۲۰	۲۰۰	...	۶۲۰	۶۷/۷
۱۳۶۵	۵۰۰	۱۷۵/۵	...	۶۷۵/۵	۷۴
۱۳۷۰	۵۷۰	۱۴۹	...	۷۱۹	۷۹
۱۳۷۱	۶۲۵	۵۸	...	۶۸۳	۹۱/۵
۱۳۷۲	۶۴۳	۶۸	...	۷۱۱	۹۰
۱۳۷۳	۶۵۸	۶۰/۴	...	۷۱۸/۴	۹۱/۶
۱۳۷۴	۶۷۰	۸۴	...	۷۵۴	۸۸/۸
۱۳۷۵	۶۸۵	۶۰/۶	...	۷۴۵/۶	۹۲
۱۳۷۶	۷۲۰	۲۷	...	۷۴۷	۹۶
۱۳۷۷	۷۴۷	۶۴/۸	...	۸۱۱/۸	۹۲
۱۳۷۸	۷۲۱	۲۷/۷	...	۷۴۸/۷	۹۶
۱۳۷۹	۷۲۹	۱۶/۲۶	۰/۲۲۹	۷۴۵	۸۵/۹۷
۱۳۸۰	۷۴۳	۳۰/۱۸	۰/۰۰۲	۷۷۳	۹۶
۱۳۸۱	۷۴۱	۴۸	۰/۰۰۱	۷۸۹	۹۴
۱۳۸۲	۷۵۲	۲۶/۴	۰	۷۷۸	۹۶/۶
۱۳۸۳	۷۸۵	۵۲	۰	۸۳۷	۹۳/۸
۱۳۸۴	۸۰۰	۴۰	۰/۰۰۵	۸۴۰	۹۵
*۱۳۸۵	۸۲۹	۵۰	۰/۲۴۸	۸۷۹	۹۴

ماخذ: وزارت جهاد کشاورزی، معاونت امور دام

*آمار مربوط به سال ۸۵ به صورت ۹ ماهه و کارشناسی نشده بوده است.

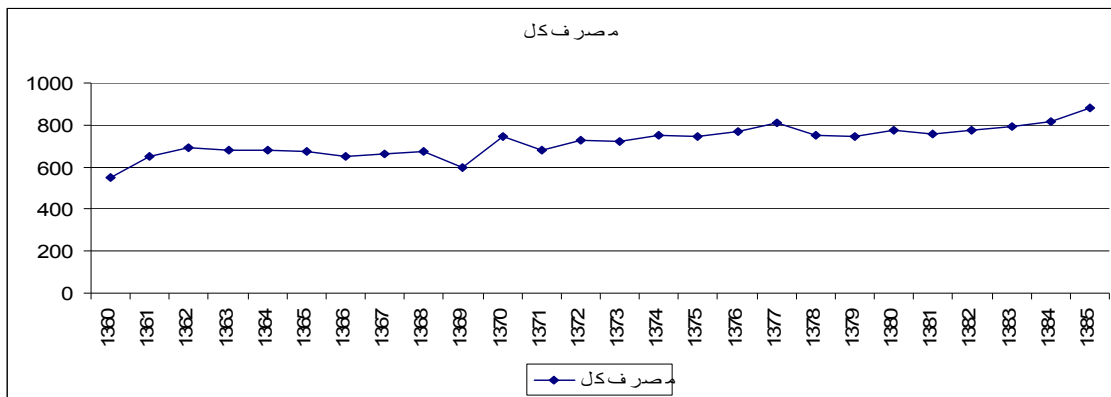
از مصرف آن بوده که این مقدار از طریق واردات تامین شده است.

میانگین مصرف گوشت قرمز در دوره ۱۳۶۰ تا ۱۳۸۵ برابر با ۷۲۲ هزارتن بوده که با توجه به میانگین تولید و مصرف در این دوره، به طور متوسط تولید گوشت قرمز در کشور ۹۴ هزارتن کمتر

جدول ۱۶- میزان مصرف کل گوشت قرمز در دوره زمانی ۱۳۶۰-۱۳۸۵

سال	کل (هزارتن)
۱۳۶۰	۵۴۸
۱۳۶۱	۶۵۲
۱۳۶۲	۶۹۳
۱۳۶۳	۶۸۱.۵
۱۳۶۴	۶۸۳
۱۳۶۵	۶۷۷
۱۳۶۶	۶۵۲.۵
۱۳۶۷	۶۶۱
۱۳۶۸	۶۷۴
۱۳۶۹	۵۹۸
۱۳۷۰	۷۴۴
۱۳۷۱	۶۸۳
۱۳۷۲	۷۲۹
۱۳۷۳	۷۱۹
۱۳۷۴	۷۵۴
۱۳۷۵	۷۴۶
۱۳۷۶	۷۶۷
۱۳۷۷	۸۱۲
۱۳۷۸	۷۴۹
۱۳۷۹	۷۴۶
۱۳۸۰	۷۷۳
۱۳۸۱	۷۵۷
۱۳۸۲	۷۷۷
۱۳۸۳	۷۹۰
۱۳۸۴	۸۱۷
۱۳۸۵	۸۸۰.۵

ماخذ: وزارت کشاورزی/معاونت امور دام وزارت جهادسازندگی

نمودار ۳ - روند مصرف کل گوشت قرمز در دوره ۱۳۶۰-۱۳۸۵ بر حسب هزار تن

مناطق شهری و روستایی کشور می‌باشد. در هر حال در مناطق روستایی الگوی مصرف خانوارها بیشتر متکی به محصولات تولیدی خودشان است و با توجه به کمتر بودن متوسط درآمد خانوارهای روستایی نسبت به شهری و در نهایت با عنایت به رشد بالای قیمت انواع گوشت قرمز، خانوارهای روستایی به‌طور متوسط مقدار کمتری گوشت قرمز نسبت به خانوارهای شهری مصرف نموده‌اند.

با بررسی سهم گوشت قرمز از هزینه خوراکی در جوامع شهری و روستایی می‌توان ادعان داشت که در فاصله سال‌های ۱۳۸۱ تا ۱۳۸۵، به‌طور متوسط دهک اول و دهم شهری به ترتیب ۱/۵ و ۱/۳ برابر دهک اول و دهم روستایی بر روی گوشت قرمز هزینه کرده‌اند. به عبارتی وزنه اهمیتی گوشت قرمز در میان شهرنشینان بیشتر از روستانشینان است. این موضوع بیشتر مربوط به الگوی تغذیه، درآمد و قیمت گوشت قرمز در

جدول ۱۷- مصارف سرانه گوشت قرمز در خانوارهای شهری در سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۵ کیلوگرم

سال	متوسط / دهک	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۸۰	۱۰/۱۰	۲/۸۶	۵/۱۸	۶/۳۶	۷/۴۴	۸/۶۴	۱۰/۱۰	۱۱/۴۲	۱۲/۸۸	۱۵/۶۴	۲۰/۵۲
۸۱	۹/۵۲	۲/۲۴	۴/۰۷	۵/۴۷	۶/۶۷	۷/۹۹	۹/۱۳	۱۱/۱۶	۱۲/۵۷	۱۵/۲۵	۲۰/۶۸
۸۲	۸/۸۲	۲/۰۱	۳/۹۳	۵/۱۲	۶/۱۴	۷/۳۶	۸/۵۳	۹/۸۵	۱۱/۷۰	۱۳/۵۰	۲۰/۰۵
۸۳	۹/۶۵	۲/۲۲	۴/۱۵	۵/۵۹	۷/۲۵	۷/۹۳	۹/۸۴	۱۱/۰۹	۱۳/۴۷	۱۴/۹۷	۲۰/۰۱
۸۴	۹/۴۸	۲/۴۷	۴/۳۰	۶/۱۵	۶/۸۰	۸/۰۴	۹/۵۶	۱۰/۳۵	۱۲/۲۶	۱۴/۶۹	۲۰/۱۴
۸۵	۹/۱۲	۱/۹۶	۳/۹۳	۵/۴۳	۶/۷۰	۷/۴۱	۸/۸۴	۱۰/۱۳	۱۲/۲۸	۱۴/۳۶	۲۰/۱۳

ماخذ: محاسبه شده بر اساس داده‌های مرکز آمار ایران

جدول ۱۸- مصارف سرانه گوشت قرمز در خانوارهای روستایی در سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۵ کیلوگرم

سال	متوسط / دهک	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۸۰	۶/۸۵	۱/۳۸	۲/۷۸	۳/۴۹	۴/۶۰	۶/۰۳	۶/۳۰	۷/۶۵	۸/۷۲	۱۱/۳۰	۱۶/۲۶
۸۱	۶/۵۸	۰/۹۹	۲/۳۸	۳/۳۲	۴/۰۷	۴/۸۶	۶/۲۰	۷/۱۴	۸/۷۷	۱۱/۱۶	۱۶/۹۳
۸۲	۵/۹۱	۰/۹۴	۲/۲۷	۳/۰۵	۴/۰۹	۴/۹۴	۵/۷۰	۶/۷۹	۷/۵۹	۹/۶۷	۱۴/۰۸
۸۳	۶/۴۴	۱/۲۹	۲/۶۴	۳/۵۶	۴/۲۷	۵/۳۰	۶/۲۶	۷/۳۸	۸/۳۹	۱۰/۵۰	۱۴/۸۶
۸۴	۷/۰۷	۱/۳۶	۲/۸۱	۳/۷۳	۴/۷۷	۵/۷۷	۶/۷۸	۷/۳۸	۹/۲۱	۱۱/۴۸	۱۷/۴۲
۸۵	۶/۷۲	۱/۱۲	۲/۴۸	۳/۲۸	۴/۲۴	۵/۱۷	۶/۰۱	۷/۴۵	۸/۵۲	۱۱/۱۵	۱۷/۸۲

مأخذ: محاسبه شده بر اساس داده‌های مرکز آمار ایران

روند قیمت عمده فروشی گوشت گاو در ایران طی دوره ۱۳۸۱ تا ۱۳۸۶ همواره روندی صعودی بوده و این قیمت در سال انتهای دوره ۶۴ درصد نسبت به سال ابتدای دوره رشد داشته و در مجموع میانگین قیمت در این دوره ۳۲۱۵۹ ریال برای هر کیلوگرم بوده است.

جدول ۱۹- قیمت عمده فروشی گوشت گاو در سال‌های ۱۳۸۱ تا ۱۳۸۶ بر حسب ریال در هر کیلوگرم

سال	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	میانگین دوره
ایران	۲۵۵۷۶	۲۷۸۱۹	۲۹۳۶۸	۳۱۴۵۱	۳۶۷۱۲	۴۲۰۳۰	۳۲۱۵۹
نرخ رشد (درصد)	-	۹	۶	۷	۱۷	۱۴	-

مأخذ: معاونت امور دام، گروه بررسیهای اقتصادی و تنظیم بازار، دفتر برنامه‌ریزی و توسعه نظام‌های دامپروری

قیمت عمده فروشی گوشت گوسفند در ایران در سال ۱۳۸۶، ۶۰ درصد نسبت به سال ۱۳۸۱ رشد داشته و میانگین این قیمت در این سال‌ها، ۳۶۸۳۰ ریال برای هر کیلوگرم بوده است.

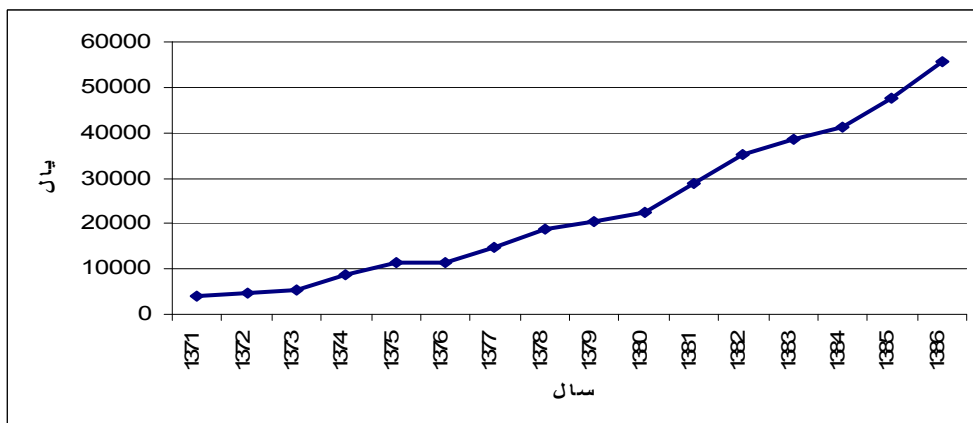
جدول ۲۰- روند قیمت عمده فروشی گوشت گوسفند در سال‌های ۱۳۸۱ تا ۱۳۸۶ بر حسب ریال

در هر کیلوگرم

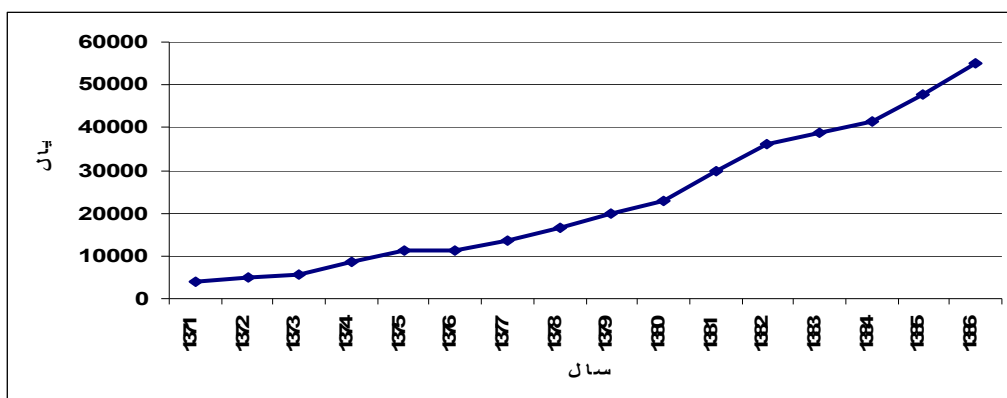
سال	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	میانگین دوره
ایران	۲۹۳۸۵	۳۲۵۳۰	۳۴۶۸۰	۳۶۴۷۴	۴۰۹۸۲	۴۶۹۲۹	۳۶۸۳۰
نرخ رشد (درصد)	-	۱۱	۷	۵	۱۲	۱۵	-
نرخ تورم (درصد)	۱۵/۸	۱۵/۶	۱۵/۲	۱۲/۴	۱۱/۹	۱۵/۱	-

مأخذ: معاونت امور دام، گروه بررسیهای اقتصادی و تنظیم بازار، دفتر برنامه‌ریزی و توسعه نظام‌های دامپروری

روند قیمت خرده فروشی گوشت گاو در ایران نیز همواره صعودی بوده و قیمت در سال ۱۳۸۶، ۹۴ درصد رشد نسبت به سال ۱۳۸۱ داشته و میانگین قیمت خرده فروشی آن در دوره مذکور معادل با ۲۳۰۷۸ ریال بوده است. همچنین روند قیمت خرده فروشی گوشت گوسفند در سال‌های ۱۳۷۱ تا ۱۳۸۶ همواره صعودی بوده و قیمت در سال ۱۳۸۶، ۱۲۴۸ درصد نسبت به سال ۱۳۷۱ رشد داشته است.

نمودار ۴- روند قیمت خرده فروشی گوشت گاو در ایران در سال‌های ۱۳۷۱ تا ۱۳۸۶

نمودار ۵- روند قیمت خرده فروشی گوشت گوسفند در ایران در سال‌های ۱۳۷۱ تا ۱۳۸۶

جدول ۲۱- قیمت خرده فروشی گوشت گاو در سال‌های ۱۳۷۱ تا ۱۳۸۶ بر حسب ریال در هر کیلوگرم

سال	۱۳۷۱	۱۳۷۲	۱۳۷۳	۱۳۷۴	۱۳۷۵	۱۳۷۶	۱۳۷۷	۱۳۷۸	۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	میانگین دوره
گوشت گاو	۳۹۰۳	۴۷۰۹	۵۴۴۳	۸۶۳۴	۱۱۳۸۷	۱۱۵۵۵	۱۴۷۳۳	۱۸۷۱۰	۲۰۵۵۲	۲۲۵۰۴	۲۸۶۷۷	۳۵۲۹۹	۳۸۷۰۷	۴۱۳۰۹	۴۷۴۴۶	۵۵۶۷۹	۲۳۰۷۸
نرخ رشد	-	۲۱	۱۶	۵۹	۳۲	۱	۲۸	۲۷	۱۰	۹	۲۷	۲۳	۱۰	۷	۱۵	۱۷	-

مأخذ: معاونت امور دام، گروه بررسیهای اقتصادی و تنظیم بازار، دفتر برنامه‌ریزی و توسعه نظام‌های دامپروری

جدول ۲۲- روند قیمت خرده فروشی گوشت گاو در سال‌های ۱۳۷۱ تا ۱۳۸۶ بر حسب ریال در هر کیلوگرم

سال	۱۳۷۱	۱۳۷۲	۱۳۷۳	۱۳۷۴	۱۳۷۵	۱۳۷۶	۱۳۷۷	۱۳۷۸	۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	میانگین دوره
ایران	۳۹۰۳	۴۷۰۹	۵۴۴۳	۸۶۳۴	۱۱۳۸۷	۱۱۵۵۵	۱۴۷۳۳	۱۸۷۱۰	۲۰۵۵۲	۲۲۵۰۴	۲۸۶۷۷	۳۵۲۹۹	۳۸۷۰۷	۴۱۳۰۹	۴۷۴۴۶	۵۵۶۷۹	۲۳۰۷۸
نرخ رشد	-	۲۱	۱۶	۵۹	۳۲	۱	۲۸	۲۷	۱۰	۹	۲۷	۲۳	۱۰	۷	۱۵	۱۷	-

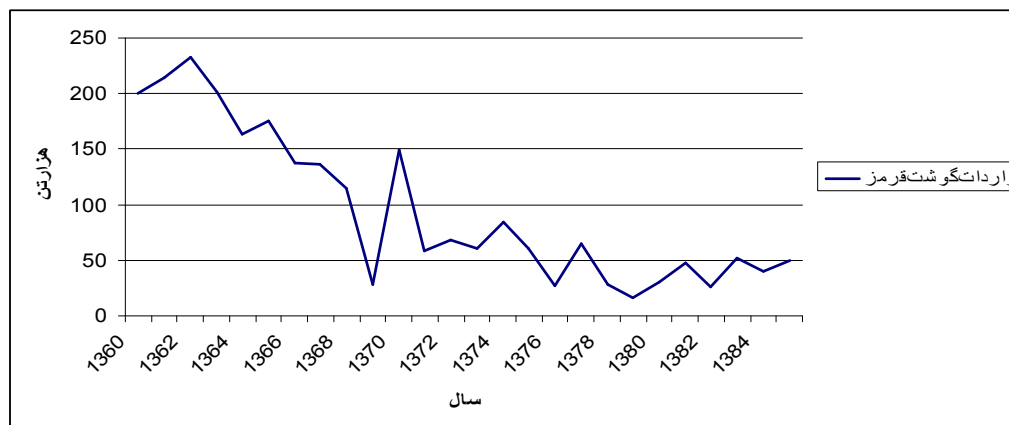
مأخذ: معاونت امور دام، گروه بررسیهای اقتصادی و تنظیم بازار، دفتر برنامه‌ریزی و توسعه نظام‌های دامپروزی

در سال ۱۳۸۵، واردات گوشت قرمز ایران از کشورهای برزیل با ۳۷۱۶۶ تن (۷۰/۴ درصد)، بلژیک با ۵۴۶۴ تن (۱۰/۳ درصد)، ایرلند با ۳۴۷۶ تن (۶/۶ درصد)، هلند با ۴۹۶۵ تن (۹/۴ درصد)، آلمان با ۲۵۰ تن (۰/۵ درصد) و سایر کشورها (۲/۹ درصد) ۱۵۰۶ تن بوده است.

جدول ۲۳- روند واردات گوشت قرمز در دوره ۱۳۶۰ تا ۱۳۸۵

سال	واردات (هزار تن)	رشد واردات (درصد)
۱۳۶۰	۲۰۰	-
۱۳۶۱	۲۱۴/۵	۷
۱۳۶۲	۲۳۳	۹
۱۳۶۳	۲۰۱/۵	-۱۴
۱۳۶۴	۱۶۳/۵	-۱۹
۱۳۶۵	۱۷۵/۵	۷
۱۳۶۶	۱۳۷/۵	-۲۲
۱۳۶۷	۱۳۶/۲	-۱
۱۳۶۸	۱۱۴/۴	-۱۶
۱۳۶۹	۲۸	-۷۶
۱۳۷۰	۱۴۹	۴۳۲
۱۳۷۱	۵۸	-۶۱
۱۳۷۲	۶۸	۱۷
۱۳۷۳	۶۰/۴	-۱۱
۱۳۷۴	۸۴	۳۹
۱۳۷۵	۶۰/۶	-۲۸
۱۳۷۶	۲۷	-۵۵
۱۳۷۷	۶۴/۸	۱۴۰
۱۳۷۸	۲۷/۷	-۵۷
۱۳۷۹	۱۶/۲۶	-۴۱
۱۳۸۰	۳۰/۱۸	۸۶
۱۳۸۱	۴۸	۵۹
۱۳۸۲	۲۶/۴	-۴۵
۱۳۸۳	۵۲	۹۷
۱۳۸۴	۴۰	-۲۳
۱۳۸۵	۵۰	۲۵

مأخذ: گمرک ایران (استخراج معاونت امور دام، طرح و بررسیها)

نمودار ۶- روند واردات گوشت قرمز در دوره ۱۳۶۰ تا ۱۳۸۵

دهک‌های درآمدی پایین (نسبت به سایر دهک‌ها) با کاهش بیشتری در سال‌های اخیر مواجه بوده و در نتیجه وزنه اهمیتی مصرف گوشت قرمز در میان شهرنشینان بیشتر از روستانشینان بوده است. یکی از پیامدهای کاهش مصرف نیز بالطبع کاهش جذب اقلام و نیازهای اساسی بدن که از طریق مصرف گوشت قرمز تامین می‌شوند، به‌خصوص در اقشار کم‌درآمد و آسیب‌پذیر بوده که با توجه به مصرف پایین گوشت قرمز موجب وارد آمدن زیان‌های پزشکی به این افراد شده است. در نتیجه در جهت بهبود وضعیت تغذیه مردم، می‌باید مصرف گوشت قرمز در میان مصرف‌کنندگان افزایش یافته که با توجه به مقدار فعلی تولید، بخشی از آن باید از محل واردات و یا با افزایش مقدار تولید داخلی تامین گردد.

۲-۳- با مقایسه میانگین قیمت گوشت قرمز در ایران و قیمت جهانی این محصول می‌توان ادعان داشت که متوسط قیمت انواع گوشت قرمز در داخل کشور نسبت به بازار جهانی بالاتر است، در نتیجه گوشت تولید داخل از این نظر توانایی رقابت در عرصه جهانی را نخواهد داشت. البته بالا بودن قیمت گوشت قرمز در داخل ناشی از مجموعه علل و عواملی است که موجب بالا رفتن هزینه تولید گوشت می‌گردند، که از آن جمله می‌توان به بالا بودن هزینه‌های تولید و مواد اولیه، نرخ تورم، تمایل مردم به مصرف انواع گوشت قرمز گرم و

صادرات گوشت قرمز ایران در دوره ۱۳۶۰ تا ۱۳۸۵ در اکثر سال‌ها صفر بوده، اما در برخی از سال‌های اخیر مقدار کمی صادرات گوشت آن هم بیشتر به صورت دام زنده صورت گرفته است. به طوری که در سال ۱۳۷۹ مقدار ۲۲۹ تن، در سال ۱۳۸۳ ۳۵۰۰ تن و در سال ۱۳۸۴ ۳۳۴۰۰ تن صادرات گوشت قرمز صورت گرفته است. این میزان صادرات تامین‌کننده بخشی از نیاز حجاج (بیشتر به صورت صادرات دام در ایام حج) بوده و مقدار کمی از آن نیز به کشورهای حوزه خلیج فارس صادر شده، در واقع بالابودن هزینه‌های تولید دامپروری در ایران یکی از عمده‌ترین علل پایین بودن صادرات گوشت قرمز ایران بوده است.

۳- مهمترین تهدیدها در بازار داخلی گوشت قرمز

۱-۳- افزایش قیمت گوشت قرمز ناشی از افزایش قیمت نهاده‌های دامی از جمله علوفه و انواع خوراک دام، داروهای دامی، بالابودن هزینه‌های بسته‌بندی، حمل و نقل، معضل مربوط به یارانه نهاده‌های دامی، نیروی کار و در کل تورم بوده است که تا حدودی نیز موجب کاهش مصرف گوشت به ویژه در میان اقشار کم‌درآمد جامعه به دلیل عدم توان خرید با توجه به قیمت بالای آن شده است. با توجه به آمار بودجه خانوار، سهم گوشت قرمز از هزینه خوراک و مصرف سرانه در جوامع شهری و روستایی در کلیه دهک‌ها (به‌استثنای دهک دهم روستایی) کاهش داشته اما این امر در

توجه چندانی نشده است. در عین حال میانگین قیمت گوشت قرمز در ایران نسبت به میانگین قیمت بازار جهانی بالاتر است. در نتیجه در ایران علاوه بر توجه جدی و حمایت‌های دولتی از بخش‌های تولید و مصرف این محصولات، می‌باید در خصوص افزایش کیفیت و استانداردهای مربوط به تولید، فرآوری و توزیع نیز از سوی دولت توجه و نظارت بیشتری اعمال گردد.

۳-۶- اجرای برنامه تعدیل ساختاری در برنامه اول بعد از انقلاب اسلامی در اواخر دهه ۱۳۶۰ و اوائل دهه ۱۳۷۰، از یک طرف موجب رشد بیشتر تولید انواع گوشت قرمز نسبت به مصرف آن شد و از طرف دیگر واردات این محصول را به کشور به شدت کاهش داد، اگر چه با افزایش هزینه نهاده‌های تولید، قیمت عمده فروشی و خرده فروشی گوشت قرمز افزایش زیادی یافت و مردم بخشی از نیازشان به این کالا را از طریق مصرف بیشتر گوشت سفید جبران کردند.

۳-۷- در اکثر سال‌های بعد از انقلاب سیاست خود کفایی در تولید انواع گوشت و نهاده‌های مربوط به آن همواره مدنظر دولتمردان بوده، اما در سال‌های اول از طریق قیمت گذاری ارزان، ارائه تسهیلات با نرخهای سود حمایت شده، واردات و توزیع نهاده‌های تولید ارزان (با نرخ ارز ارزان) و... پیگیری می‌گردید، در سال‌های اخیر نیز بیشتر از طریق گسترش خدمات بیمه، تشکیل کلاس‌های آموزشی، ترویجی و ارائه خدمات فنی و اطلاعاتی، بستر سازی برای عملیات اصلاح نژاد دام، کاهش هزینه تولید، آزاد سازی واردات نهاده‌های تولید با نرخ آزاد و... پیگیری می‌گردد.

۳-۸- بررسی‌های صورت گرفته نشان می‌دهد، ضریب خوداتکایی گوشت قرمز با توجه به شرایط فعلی تولید و مصرف آن در ایران نزدیک به ۱۰۰ درصد است، چرا که اگر این ضریب با توجه به مقدار مصرف لازم براساس توصیه‌های متخصصین تغذیه محاسبه گردد، آنگاه متفاوت از نتایج فعلی خواهد بود. همچنین با توجه به نقش پراهمیت علوفه وارداتی در تولید، اگر قیمت علوفه وارداتی افزایش یابد آنگاه هزینه خودکفایی در تولید گوشت قرمز به شدت ناپایدار شده تا

تازه به خصوص با توجه به نژاد گوسفندان ایرانی، بالا بودن هزینه‌های بسته‌بندی و حمل و نقل اشاره نمود. همچنین قابل ذکر است تقاضای مصرف گوشت قرمز یخ‌زده وارداتی تنها مربوط به اقشار کم‌درآمد جامعه است و اکثر افراد تمایل به خرید گوشت قرمز گرم و تازه دارند، لذا واردات محدود این محصول، نه تنها ضربه‌ای به تولید داخل وارد نمی‌کند بلکه معضلات فعلی بازار را نیز تا حدودی مرتفع خواهد نمود.

۳-۳- در حال حاضر یکی از مهمترین مشکلات موجود در نظام تهیه، تدارک و توزیع انواع گوشت قرمز و فرآورده‌های گوشتی، عدم توجه به معیارها و استانداردهای بهداشتی و پزشکی در تولید، نگهداری، بسته‌بندی، واردات و فرآوری همچنین نظارت و کنترل ناکافی در این فرایندها می‌باشد. در نتیجه با توجه به ضعف قوانین و مقررات و عدم گسترش کمی و کیفی نهاده‌های کنترلی و نظارتی در این زمینه‌ها، امکان دارد، مصرف‌کنندگان در اثر مصرف این فرآورده‌ها به برخی بیماری‌ها مبتلا شوند. بر این اساس توجه به اصول بهداشتی در تولید، نگهداری، فرآوری و بسته‌بندی این محصولات و گسترش نظارت و بازرسی در تمام مراحل و فرایندها از تولید تا مصرف از ضرورت بسیاری برخوردار است. ۳-۴- در شیوه فعلی توزیع انواع گوشت قرمز و فرآورده‌های آن، عرضه آن عمدتاً به صورت غیربهداشتی و ناعادلانه صورت می‌گیرد که در این فعالیت عموماً انواع بی‌کیفیت این محصول، بیشتر نصیب اقشار آسیب‌پذیر جامعه می‌شود. لذا برنامه‌ریزی و سیاستگذاری برای افزایش تولید و تاسیس زیرساخت‌های لازم برای فرآوری، نگهداری و عرضه این محصولات و تدوین قوانین مرتبط برای تغییر شیوه فعلی توزیع در راستای به کارگیری روش‌های نوین سالم و بهداشتی توزیع، امری ضروری به نظر می‌رسد.

۳-۵- به‌طور کلی در مقایسه نظام تهیه، تدارک و توزیع انواع گوشت قرمز ایران با جهان، باید اذعان داشت که سطح استانداردهای سلامت تولید، فرآوری و عرضه انواع گوشت در ایران کمتر از سایر کشورها به خصوص کشورهای توسعه یافته است و به این مقوله در داخل کشور تا به حال

نیازمندی‌های مردم، به عنوان یک کالای اساسی و چالش‌های پیش روی بازار گوشت قرمز در داخل و مقایسه وضعیت آن با بازار جهانی، بازار داخلی نیازمند اتخاذ تدابیر اساسی در بخش‌های مختلف تولید، تجارت و توزیع این محصول است که در ذیل به مهمترین آن‌ها به صورت مختصر و اجمالی اشاره شده است.

۱-۴- با توجه به بالا بودن هزینه‌های تولید گوشت قرمز در داخل و به منظور حمایت از بخش تولید گوشت و انواع فرآورده‌های غذایی آن، پیشنهاد می‌شود دولت با پرداخت یارانه به صورت مناسب به نهاده‌های دامی که مهمترین آن خوراک دام مصرفی، داروهای دامی، واکسن و تجهیزات دامپزشکی می‌باشد، از این بخش حمایت جدی‌تری به عمل آورد.

۲-۴- با توجه به نوع ذایقه و الگوی مصرف گوشت در میان خانوارهای ایرانی که عادت به مصرف گوشت تازه و یخ‌نزده (گرم) دارند، حمایت از تولید دام‌هایی که نژاد بومی دارند توسط روستاییان و عشایر نتایج مطلوب‌تری را به همراه خواهد داشت.

۳-۴- در نظر گرفتن معیارها و استانداردهای پزشکی و بهداشتی در راستای تغذیه سالم جامعه یکی دیگر از اقداماتی است که باید در جهت بهبود وضعیت بهداشت گوشت قرمز و فرآورده‌های حاصل از آن و جلوگیری از به‌کارگیری مواد نامرغوب و ناسالم در کلیه مراحل تولید، نگهداری، فرآوری، بسته‌بندی و حتی واردات گوشت قرمز، در قالب مدیریت صحیح و اصولی و نظارت‌های گسترده‌تر انجام گیرد، چراکه تاکنون وضعیت فعلی نظام تهیه، تدارک و عرضه این محصولات از مدیریت، بازرسی، کنترل و نظارت جامع و پویایی برخوردار نبوده و بروز آسیب‌های فراوان برای سلامت جامعه و به تبع آن افزایش هزینه‌های بهداشتی و پزشکی را به دنبال خواهد داشت. در این ارتباط پیشنهاد می‌شود، از تجربه سایر کشورها در حرکت به سمت استفاده از ابزار و روش‌های نوین توزیع استفاده گردد، به طوری که ارتباط بین خریدار و فروشنده با ابزارهای نوین و فن‌آوری اطلاعات صورت می‌گیرد. در نتیجه بر بسته‌بندی انواع گوشت تمام

جایی که این امر منجر به از دست رفتن مزیت نسبی در تولید گوشت قرمز در کشور در بعضی سال‌ها و گرانتر بودن قیمت تولید داخل نسبت به تولیدات خارجی شده است.

۹-۳- اگر چه خشکسالی‌های پی در پی در ایران و کشورهای عمده تولیدکننده علوفه موجب کاهش تولید محصولات داخلی و افزایش قیمت انواع علوفه وارداتی گردیده، اما با توجه به مدیریت و کنترل نرخ ارز توسط دولت، در کل واردات علوفه نسبت به خرید آن از بازار داخلی به صرفه است. به طور کلی فقر برنامه‌ریزی و ضعف در ذخیره‌سازی علوفه، نداشتن برنامه‌ریزی منظم برای تولید، توزیع و ذخیره‌سازی خوراک دام، شیوع تب برفکی و جنون گاوی و سایر بیماری‌های دام که به شدت بر گوشت قرمز عرضه شده در بازارهای جهانی تاثیر داشته، از جمله عواملی است که نظام تهیه، تدارک و توزیع انواع گوشت قرمز کشور و به خصوص تامین آن از محل واردات را تهدید می‌نمایند.

۱۰-۳- مطالعات انجام شده نشان می‌دهد افزایش صددرصدی تعرفه واردات گوشت قرمز، قیمت این محصول را در بازار داخلی حدود ۱۳ درصد افزایش می‌دهد، اگر چه زمانی که قیمت گوشت قرمز در بازار داخلی بیشتر از قیمت جهانی باشد، اثر این افزایش کمتر از زمانی است که قیمت در داخل کمتر از قیمت این محصول در بازار جهانی باشد.

۱۱-۳- بررسی رویکرد طرف عرضه جدول داده - ستانده در سال ۱۳۸۰ نشان می‌دهد، اثر افزایش قیمت گوشت قرمز بر روی شاخص قیمت زیر بخش‌های گروه خدمات بیشتر از شاخص قیمت زیر بخش‌های صنعت و کشاورزی می‌باشد. در نتیجه با افزایش قیمت گوشت قرمز ارائه‌کنندگان خدمات بیشتر از تولیدکنندگان صنعت و کشاورزی (به خصوص بخش دام) متعجب می‌شوند. بر این اساس سیاست افزایش قیمت این محصول تاثیر زیادی بر تولیدکنندگان آن نخواهد داشت.

۴-پیشنهادها

باتوجه به اهمیت گوشت قرمز در تامین بخشی از

طریق واردات گوشت به صورت نظارت شده وارد عمل شده و بدین ترتیب از مصرف گوشت در میان خانوارهای کم‌درآمد حمایت نماید. همچنین به منظور جلوگیری از نوسانات شدید قیمت گوشت، دولت می‌تواند با ذخیره‌سازی به موقع گوشت، این معضل را تا حد زیادی کاهش دهد.

۴-۵- خرید تضمینی گوشت قرمز یکی دیگر از راهکارهای تضمین فعالیت دامداران و تولیدکنندگان در مقابل نوسانات بازار است، که دولت می‌تواند با خرید به موقع دام و گوشت از دامداران در قبال تحویل خوراک دام یارانه‌ای از آن‌ها حمایت‌های لازم را به عمل آورد.

۴-۶- افزایش تسهیلات اعتباری نظام بانکی برای سرمایه‌گذاری در طرح‌های جدید، سرمایه در گردش برای بنگاه‌های تولیدی در حال فعالیت، افزایش سرمایه‌گذاری از طریق اختصاص وام‌های با کارمزد کمتر به واحدهای دامداری و دامپروری و حتی مرتعداران (برای حمایت از تولید خوراک دام داخل) امری لازم و ضروری است.

۴-۷- با توجه به عدم استفاده کامل از کلیه ظرفیت‌های دامپروری‌ها و کشتارگاه‌ها و گاوداری‌های صنعتی در داخل به دلیل مشکلاتی نظیر کمبود نقدینگی واحدهای موجود، بالا بودن کارمزد تسهیلات بانکی و...، بهتر است دولت با برنامه‌ریزی‌های بلندمدت، میان‌مدت و کوتاه‌مدت به منظور بهبود وضعیت تولید، این پتانسیل‌ها و امکانات را در مناطق مختلف کشور شناسایی کرده، شاخص‌های آتی را پیش‌بینی کرده و با سرمایه‌گذاری و افزایش ارائه تسهیلات و اعتبارات در این بخش‌ها و همچنین در سایر کشتارگاه‌های صنعتی، سردخانه‌ها و واحدهای بسته‌بندی و صنایع تبدیلی، مشکلات این بخش را مرتفع سازد.

۴-۸- افزایش اعتبارات و تسهیلات تخصیصی به خصوص در زمینه آموزش و تحقیقات و پژوهش دام به واسطه پایین بودن سطح آگاهی دامداران سنتی و به‌طور کلی افزایش بهره‌وری در تمام مراحل تولید، از دیگر پیشنهادهایی است که در راستای بهبود عملکرد این بخش مطرح است. مجموعه سیاست‌هایی که در بخش تجارت انواع گوشت قرمز

اطلاعات مربوط به تاریخ تولید، انقضای زمان مصرف و کلیه اطلاعات مربوط به معرفی کالا و مصرف آن ذکر شده و در صورتی که زمان مصرف منقضی شد، کالای موردنظر از سیستم عرضه خارج شده و در معرض فروش قرار نخواهد گرفت. علاوه بر این که مصرف‌کننده در صورت خرید اجناس نامرغوب و ناسالم می‌تواند آنرا پس دهد و اگر در مصرف جنس نامرغوب دچار ضرر و زیان شد، می‌تواند از شرکت و فرد صنفی مربوطه شکایت نماید. بر این اساس بخش زیادی از قلب در بازار گوشت قرمز با اصلاح نظام توزیع و استفاده از ابزار و روش‌های نوین توزیع با تصویب و ابلاغ قانون حمایت از مصرف‌کنندگان برطرف خواهد شد. همچنین در این زمینه می‌بایست، همه خرده‌فروشان و توزیع‌کنندگان در برابر اجناس فروخته شده مسئول بوده و در صورت ارائه اجناس تقلبی، ناسالم، نامرغوب و غیراستاندارد ملزم به پس گرفتن، تعویض و حتی جبران خسارت ناشی از مصرف کالای مزبور گردند. در این صورت افراد صنفی توان و قدرت نصب عبارت " پس از فروش تعویض و پس گرفته نخواهد شد" را نخواهند داشت و با متخلفین مربوطه برخورد خواهد شد. از جمله دیگر اقدامات لازم برای کاهش زیان‌های بهداشتی و پزشکی مربوط به مصرف گوشت قرمز و فرآورده‌های آن، اجباری شدن دریافت نشان استاندارد در همه مراحل تولید، فرآوری، بسته‌بندی، نگهداری و عرضه این محصولات خواهد بود. همچنین تشکیل شرکت‌های بازرسی، کنترل و نظارت در تمام مراحل تهیه، تدارک و توزیع گوشت قرمز و فرآورده‌های آن به‌خصوص در واردات و فرآوری سوسیس و کالباس و... نیز از جمله دیگر فعالیت‌های لازم و ضروری برای اصلاح این نظام می‌باشد.

۴-۴- با توجه به بالا بودن متوسط قیمت گوشت قرمز در داخل در مقایسه با بازار جهانی، مصرف گوشت قرمز در داخل با افت مصرف به‌ویژه در میان دهک‌های پایین درآمدی در سال‌های اخیر روبه‌رو گردیده است، تا جایی که مصرف این کالا را به یک کالای لوکس در میان اقشار آسیب‌پذیر تبدیل کرده است. لذا به منظور رفع این معضل بهتر است دولت از

بسته‌بندی با اجباری شدن رعایت استانداردها در تمام مراحل نظام تهیه، تدارک و توزیع انواع گوشت قرمز که بر این اساس می‌بایست نظام صنفی عرضه انواع گوشت قرمز با توجه به قیمت یکسان در مناطق مختلف کشور و عرضه، نگهداری و فرآوری انواع گوشت قرمز با رعایت اصول بهداشتی و استانداردهای مربوطه و تدوین و بازنگری در قوانین و مقررات مربوط به استانداردها و حداقل‌های لازم برای ایجاد واحدهای صنفی عرضه گوشت قرمز، همچنین جلوگیری از اجحاف به مصرف‌کننده در صورت عدم رعایت اصول مربوط به استانداردهای سلامت کالا ساماندهی گردد.

۱۳-۴- ساماندهی نظارت، بازرسی و کنترل عرضه انواع گوشت قرمز در واحدهای صنفی توسط سازمان‌های بازرگانی و صنفی، برای سهولت انجام کار پیشنهاد می‌شود بانک اطلاعات قیمت انواع کالاها و خدمات در کشور به تفکیک مناطق مختلف به منظور اطلاع‌رسانی و آگاه‌سازی مصرف‌کنندگان از قیمت‌ها و اطلاعات بازار تشکیل گردد.

پی‌نوشت

1. Herfindahl-Hirschman Index (HHI)

منابع

چراغی، داود، مطالعه پشتیبان تنظیم بازار گوشت قرمز، موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۸۷.

معاونت امور دام، گروه بررسی‌های اقتصادی و تنظیم بازار، دفتر برنامه‌ریزی و توسعه نظام‌های دامپروری.

سایت شرکت تعاونی تولیدکنندگان فرآورده‌های گوشتی سراسر کشور، دفتر تحقیق و توسعه.

خدادکاشی، ف و خ. حیدری، ارزیابی نقش اقلام یارانه‌ای خوراکی در سید مصرفی خانوارهای شهری و روستایی، فصلنامه پژوهشنامه بازرگانی، ۵۴-۴۱، ۱۳۸۳.

کیمیگر، م. م. باژن. و ب. صمیمی، بررسی وضعیت محصولات کشاورزی و تأثیر آن در الگوی مصرف مواد غذایی در ایران، فصلنامه اقتصاد کشاورزی و توسعه (۴۸)، صص ۱۶۷-۱۹۰، ۱۳۸۳.

بستاکی، م.، اندازه‌گیری آثار سیاست‌های حمایتی دولت در بخش

باید مدنظر دولت قرار گیرند به شرح زیر می‌باشند:

۹-۴- از آنجا که میانگین قیمت انواع گوشت قرمز در جهان از قیمت گوشت قرمز در ایران پایین‌تر است، لذا دولت می‌تواند از طریق گسترش مقررات و استانداردهای وارداتی از یکسو و افزایش کنترل و نظارت بر آن از طریق بخش غیردولتی از سوی دیگر، گوشت قرمز مورد نیاز مصرف‌کنندگان کم‌درآمد را از این طریق تامین و عرضه نموده، به این ترتیب مصرف‌کنندگان آسیب‌پذیرتر نیز از آثار سوء ناشی از عدم مصرف یا کمبود مصرف گوشت در امان خواهند بود. همچنین با توجه به تمایل عمده مصرف‌کنندگان دارای درآمد متوسط به بالا به مصرف گوشت گرم و تازه تولید داخل بخش تولید نیز با مشکل مواجه نخواهد شد چرا که مصرف‌کنندگان مزبور حاضرند هزینه بیشتری برای مصرف گوشت گرم داخلی بپردازند.

۱۰-۴- ساماندهی و برنامه‌ریزی برای تدوین قوانین و مقررات لازم، همچنین در نظر گرفتن یک نهاد یا ارگان مشخص که متولی امر بازرسی و کنترل کیفی و نظارت بر واردات و توزیع انواع گوشت قرمز وارداتی سالم و بهداشتی باشد، می‌باید به‌طور جدی پیگیری و فعال گردد. در این خصوص می‌بایست ساماندهی و برنامه‌ریزی برای عرضه گوشت قرمز وارداتی برای مصارف عمومی و در مناطق مختلف کشور در بسته‌بندی‌های مناسب که برچسب اطلاعات و قیمت و دیگر اطلاعات لازم بر آن حک شده باشد، صورت پذیرد.

۱۱-۴- می‌بایست کمیته‌ای متشکل از نمایندگان وزارتخانه‌های بازرگانی و جهاد کشاورزی برای بررسی و برنامه‌ریزی و ساماندهی چگونگی صادرات دام زنده و انواع گوشت قرمز با توجه به مزیت‌ها، امکانات و پتانسیل‌های موجود در کشور تشکیل گردیده و همچنین با کنترل، نظارت و بازرسی از ورود گوشت‌های آلوده و فرآورده‌های نامرغوب و آلوده گوشتی که در تولید محصولات فرآوری شده و عرضه در رستوران‌ها و اغذیه‌فروشی‌ها به کار گرفته می‌شود، جلوگیری به عمل آید.

۱۲-۴- تدوین قوانین و مقررات در خصوص برنامه‌ریزی برای هدایت عرضه استاندارد و بهداشتی گوشت قرمز به صورت

Food and Agriculture Organization of the United Nations, (2007), Follow-up to the guidelines for international cooperation in the livestock and meat sector, Intergovernmental group on meat and dairy products, Nineteenth Session, Rome, 27-29 August 2002, at: [http:// www.fao.org](http://www.fao.org)

کشاورزی، بررسی موردی زیر بخش دام و طیور، چهارمین
کنفرانس اقتصاد کشاورزی و توسعه، تهران، ۱۳۸۲.

Food and Agriculture Organization of the United Nations, (2007), Report of the Twenty-First Session of the Intergovernmental group on meat and dairy products Rome 13-16 November 2006, Sixty-Sixth Session, Rome 23-25 April 2007, at: [http:// www.fao.org](http://www.fao.org).